

tum sit, v. gr. Juramentum dandi centum aureos alicui diviti, cum absolute possit sine peccato servari servandum est, etiam si per accidens majus bonum impediatur, c. 28. b. t. c. 2. eod. in 6. Si vero tale juramentum ad honorem, & cultum Dei factum sit, cum sit species voti, quod est de meliori bono non obligat: ac proinde post juramentum de matrimonio contrahendo, potest quis religionem ingredi, vel castitatem servare. Arg. c. 21. c. 7. de Convers. conjugat. Nam ut dicitur in c. 3. b. t. Non enim propositum, aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 2. An vero idem sit, quoad commutationem de juramento homini facto dissentiant DD. Dicendum tamen est, quod juramentum promissorum cadens in promissionem factam homini, si potest honeste impleri, obligat omnino ad sui observationem, nec potest in melius mutari cum nocimento creditoris, & ipso invito, nisi in his, quae ad statum perfectionis pertinent: siquidem promissio homini facta obligat in conscientia, ita ut sit contra justitiam, vel fidelitatem illam non implere, si impleri valeat. Nec potest quis excusari in conscientia ab observacione obligationis contractae praetextu commutandi rem promissam in opus magis pium: ac proinde, qui promittit dare centum aureos alicui diviti, non potest illam promissionem juratam non adimplere praetextu dandi illos aureos in elemosinam, licet hos opus secundum se spectatum fortasse esset melius, & gratius Deo quam illa liberalis donatio. Et sic de alijs. Ita Suar. de Juram. lib. 2. cap. 12. ubi plura astringit, & objectionibus contrarijs satisfacit. Et cum hac limitatione potest intelligi. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 2. licet ubi paulo generalius loquatur. Et hoc similiter modo est intelligenda generalis locutio, Text. in c. 3. b. t.

218 Juramentum etenim quod non vergit in dispendium salutis aeternae, nec in tertij praedictum, omnino servandum est. c. 28. b. t. c. 2. eod. in 6. L. 5. ff. b. t. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in Corp. ibi: Respondendo dicendum, quod obligatio refertur ad aliquid, quod est faciendum, vel dimittendum: unde non videtur respicere juramentum asseritorium, quod est de presenti, vel praeterito: Sicut autem juramentum, quod est de praeterito, vel presenti debet habere veritatem, ita etiam, & juramentum de his, quae sunt scienda a nobis in futurum. Et idem utramque juramentum habet quan-

dam obligationem, diversimode tamen: quia in juramento quod est de praeterito, vel praesenti obligatio est non respectu rei, quae jam fuit, vel est, sed respectu ipsius actus jurandi, ut scilicet juret id quod jam verum est, vel fuit. Sed in juramento, quod praestatur de his, quae sunt scienda a nobis, obligatio cadit contra super rem, quam aliquis juramento firmavit: tenetur enim aliquis, ut faciat verum esse id, quod juravit: alioquin deest veritas juramento: Si vero sit quidem possibile fieri, sed fieri non debeat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impedivum, tunc juramento deest justitia: Et ideo juramentum non est servandum in eo casu, quod est peccatum, vel boni impedivum. Juramenti equidem religio apud omnium hominum sectas obligat. L. 5. §. 1. ff. b. t. ibi: Divus Pius jure jurando quod propria superstitione juratum est, standum referi sit. Et notat ibidem Gotbogr. Nec enim aliud vinculum ita efficax inter homines invenitur, ad eos adstringendos, ut fidem promissam servant: adeo, ut, & ipsi Dij Gentilitatis hoc vinculo ligari crederentur, ut ponderat Poeta loquendo de Phaebo, qui sic Phaetonti respondit: Utinam promissa liceret, non dare! Confiteor, solum hoc tibi, nate negarem. Et postea: Nec dubita, dabitur (fugias juravimus undas) quaecumque optaris. Hinc est, quod valet, & obligat juramentum sine sufficienti causa utilitatis, vel necessitatis factum: sufficit enim, ut oriatur obligatio, quod possit sine peccato adimpleri a jurante, adeo ut etiam si metu, injuria, dolo, vel errore versante circa qualitatem sit extortum, adhuc validum sit, & consequenter servandum. c. 1. c. 6. c. 8. c. 15. b. t. Si quidem juramentum adhuc metu, dolo, vel injuria extortum est simpliciter voluntarium, quamvis sit involuntarium secundum quid, ac proinde est verum juramentum, & consequenter producit obligationem, quae naturaliter ex juramento valido oritur, nec metus, nec injuria, nec dolo faciunt quod aliquid substantiale desit juramento ad ejus valorem, nisi forte dolo, vel error veretur circa substantiam rei juratae: Nam tunc non tenet tale juramentum eo quod talis dolo, vel error consentum tollat, sine quo nequit juramentum subsistere. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. ibi: In juramento, quod quis coactus facit duplex est obligatio: una quidem, quae obligatur homini, cui aliquid promittit: & ista obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur: alia autem est obligatio

tio, quae quis Deo obligatur, ut implet, quod per nomen ejus promissit. Et talis obligatio non tollitur in foro conscientiae: quia magis debet damnum temporale sustineri, quam juramentum violare: potest tamen repetere in judicio quod solvit, vel Praelato denunciare, non obstante, quod contrarium juravit: quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: esset enim contra justitiam publicam. Romani autem Pontifices ab hujusmodi juramentis homines absoverunt, non quasi discernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes. Latissime Suar. de Juram. lib. 2. cap. 9. cap. 10. cap. 11. Hac ergo ratione valet juramentum, quo filia, accepta dote, jurat, quod non petet alia bona paterna. C. 2. de Pact. in 6. Similiter valet juramentum, quo mulier jurat, se non revocaturam alienationem rei dotalis. C. 28. b. t. c. 2. eod. in 6. Idem est de juramento, quo quis juravit solvere uturas mutuanti. C. 6. b. t. Hoc enim juramentum servandum est: quia licet ex parte recipientis uturas turpe sit, non tamen ex parte jurantis: quippe eas solvere non est illicitum nec eas solvens cooperatur recipientis peccato, quia mutuum poterat absque uturis mutuans praestare, & qui mutuum petiit, ex justa causa, & necessitate illud recipienti excusatur. Sed cum uturae fuerint solutae, creditores, qui eas receperunt, ad eas restituendas sunt Ecclesiasticae severitate, si necesse fuerit, compellendi, debitorque illas solvens potest repetere. C. 6. b. t. Nam cum tantum ex parte creditoris detur turpitudinis, locus est repetitioni ex parte debitoris. L. 1. §. fin. ff. de Condit. ob turp. caus.

219 Ex hucusque dictis quasi manuducimur ad illam percelebrem quaestionem varijs Doctorum placitis, quasi ventis oppositis undique agitatum: an scilicet juramentum confirmet contractum, Jure Positivo invalidum, cui accedit? In sensu quippe quaestionis non est confirmare contractum illum firmare, vel roborare quomodocumque: Nam hoc absdubio quolibet juramentum facit, dum facit, illum contractum servare vi, & obligatione religionis ex juramento orta: Tunc igitur juramentum in sensu controversiae contractum confirmat, quando contractus ex se nullam producit actionem, & accedente juramento, non solum producit obligationem religionis, quae est juramenti propria, & quam producit omne juramentum validum; sed insuper talis contractus producit obligationem justitiae, qua

contrahens obligatur adimplere promissa. Uno verbo: an contractus, qui erat quasi mortuus, accedente juramento ita reviviscat quoad effectum, ut producat obligationem propriam contractus, ultra obligationem religionis, quam ex se producit juramentum? Pro cuius intelligentia, quadrupliciter potest considerari juramentum accedens contractui. 1. Respectu contractus, vel actus Jure Naturali invalidi: vel qui talis sit, ut sit illicitus, vel turpis, etiam Jure Civili, quia contra bonum commune est, vel quia cedat in tertij praedictum: Et tunc juramentum nullius roboris est, utpote de re illicita, ac proinde non obligat, quia non debet esse vinculum iniquitatis. C. 18. b. t. 2. Consideratur respectu contractus invalidi, vel saltem irritabilis de jure naturae, ita tamen, ut non sit illicitus, nec cedat in praedictum tertij. Et tunc valet juramentum, sed solum producit obligationem religionis ejus Deum, ac proinde non confirmat contractum, nec parit obligationem civilem justitiae in judicio. Bene enim stat, juramentum obligare, & non obligare pactum, vel contractum, cui adjicitur, ut patet in promissione solvendi uturas, quae ex se non obligat promittentem, & juramentum tali promissioni accedens ipsum promittentem ad eas solvendas obligat. C. 6. b. t. Hanc nempe vim tribuit juramentum, manente pacto sine vi. 3. Consideratur respectu contractus omnino validi tam Jure Naturali, quam Civili. Et tunc juramentum non confirmat contractum; quia independentem a juramento habet contractus totam firmitatem civilem, quam potest habere, & obligationem justitiae producit, quid ergo illi addet juramentum? Addit tamen ipsi contractui novam obligationem religionis juramenti propriam, distinctam, & independentem a contractus obligatione: & eo sine adjicitur, ut si contrahens nolit timore justitiae, saltem timore perjurij addigatur, ut promissa adimpleat. 4. Consideratur juramentum respectu contractus, qui de Jure Positivo, sive Civili, sive Regio, sive Canonico est invalidus, & neque ex parte jurantis, nec illius, cui juratur, talis pactio turpitudinem continet: nec in praedictum boni publici, aut in damnum tertij cedat, licet sit in praedictum jurantis, quia juri in sui favorem principaliter introducto absdubio renuntiare valet, quamvis secundario tale jus bonum publicum respiciat: quia hoc omnibus Legibus est commune: Tunc enim

juramentum confirmat contractum: hoc est, ex tali juramento, non solum nascitur obligatio Religionis propria juramenti validi, sed inuper obligatio justitiae, qua potest agi in iudicio, perinde ac si contractus esset omnino Jure Positivo validus: quam quidem independentem à juramento nullo modo produceret contractus, & eam praecise producit per accessionem juramenti, quae semel producta ita contractui adhaeret, ut etiam si postea relaxetur juramentum, maneat obligatio justitiae, quae quidem ad haeredes transit, sicut alia jura, & onera defuncti. Et relaxatio solum deserviet ad hoc, ut sine sacrilegio possit quis agere contra id, quod juraverat, tanquam si nullum praecessisset juramentum; non tamen deserviet, ut possit quis contra jus alterius agere. Talis autem relaxatio solum potest à Pontifice fieri, & quidem tantum ex causa gravissima. Contractus ergo sic juramento instructus obligationem justitiae producit, non quidem vi juramenti. Nam hoc ex se, solum obligationem Religionis, non vero justitiae producere valet: provenit igitur obligatio justitiae ex dispositione Legum Latorum, qui in reverentiam juramenti concedunt contractui firmitatem, & obligationem, quae ex se caret, & solum per appositionem juramenti acquirit. Et licet valor, & firmitas contractus à juramento, modo explicato, inducatur, non tamen pendet ejus conservatio à juramento, imò durat obligatio & firmitas contractus, etiam si juramenti obligatio postea cesset. Hanc sententiam de confirmatione contractuum defendunt *Glos. in cap. 2. de Pactis in 6. V. Servari. Covar. ibid. p. 2. §. 1. n. 17. Suar. de Juram. lib. 2. cap. 28. & 29. Sanch. in Decal. lib. 3. cap. 12. n. 5. & 11. Gonz. in c. 28. b. t. n. 11. & alij*, contra *Jason. Anton. de Butrio, & alios*, ita ut *Aleat. in c. 28. b. t.* dicat non constare, quanam istarum opinionum sit communior. Probatum tamen nostra concl. ex *Auth. Sacramenta puerorum. C. Si adversus vendit. ibi: Sacramenta puerorum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur.* Et per hanc Legem est correcta. *L. 5. C. de Legib. ut ibid. vult Perez*: vel illa intelligitur de contractibus, qui cedunt in tertij praedictum. *c. 28. b. t. ibi: Nos autem frat. tue taliter respondemus: quod est mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen praetextu viam contingat perjurijs aperiri, mulieres ipsa servare debent bujusmodi jura-*

menta (de non revocanda alienatione rerum dotalium) *revocari, & dolo sponte praestita, cum in alterius praedictum non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis aeternae.* Et ex ipsa exceptione à Pontifice appositae, *scilicet, sine vi, & dolo sponte praestita*: inferitur, quod non solum intendit Pontifex, quod valeat juramentum quatenus inducit obligationem Religionis, sed etiam ipse contractus quatenus debeat actionem civilem justitiae producere: quia juramentum per se valet, quamvis contractus esset, metu extortus, produceretque obligationem Religionis. *C. 8. c. 15. b. t. l. fin. tit. 11. p. 3.* ergo de alia obligatione inducenda loquitur Pontifex, dum excipit, quod nec vi, nec dolo sit extortum juramentum: & haec non est alia, quam obligatio justitiae. Idem confirmatur ex *C. 2. b. t. in 6. C. 2. de Pactis in 6.* Et saltem de Jure nostro Hispano ita tenendum est. *L. 16. tit. 11. p. 3. ibi: En algunas razones ha la jura mayor poderio, que el juicio: è esto seria, como si alguno, que fuesse mayor de catorce años, è menor de veinte y cinco ficiesse alguna postura, è pleyto, è jurasse, que non vernis contra ella, por razon que era de menor edad. Cà despues non la podria desatar, maguer mostrasse, que era fecha à dño, è à menoscabo de sí.* Et expressius hoc deciditur in *L. 2. tit. 1. lib. 4. R. C. ibi: T'asimijmo, nuestra voluntad no fue de quitar el juramento en los contratos, que para su validacion se requeria.* Juramento ergo confirmantur contractus, qui alias de Jure Civili sunt invalidi: ut contractus à minori sine Curatoris autoritate celebratus. *Auth. Sacramenta puerorum. C. Si adversus vendit.* alienatio fundi dotalis, in quam consentit mulier. *C. 28. b. t. C. 2. eod. in 6.* pactum à filia patri factum, quod dote contenta nullum praetendat ad bona paterna recursum. *C. 2. de Pact. in 6.* donatio excedens 500. solidos sine insinuatione facta. Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum: mutatio filio familias facta cum ipsius renuntiatione *S. C. Macedon.* fidejussio mulieris, quae *S. C. Vellejano* renuntiavit: promissio certum haeredem instituendi, & non revocandi testamentum: pactum de non utendo exceptione non numerata pecuniae: promissio de solvenda poena adjecta sponsalibus contra resiliendum, & alia plura, quae late examinantur à *Gutierr. de Juram. confirm. à P. Oñate, & alijs.*

220 Cum ergo juramentum tantam obtineat firmitatem, omnino servari oportet,

ret, nisi forte ejus vinculum dissolvatur ab habente legitimam potestatem. *D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. in corp. libi: Necessitas dispensationis, tam in lege, quam in voto est propter hoc quod id, quod in se, vel universaliter consideratum est utile, & honestum, & secundum aliquem particularem eventum potest esse inhonestum, & nocivum, quod non potest cadere, nec sub lege, nec sub voto: quod autem aliquid sit inhonestum, vel nocivum repugnat his, quae debent attendi in juramento: nam si sit inhonestum repugnat justitiae; si sit nocivum repugnat iudicio. Et ideo pari ratione etiam in juramento dispensari potest.* Et quidem juramentum Deo factum solum potest relaxari ab eo, qui in votis valet dispensare: juramentum tamen homini praestitum, quod non continet turpitudinem ex parte recipientis, nec enorme damnum, nec vi est extortum, solum potest à Romano Pontifice relaxari, si ille, cui juratum est, sit invitus, siquidem ipsi est jus admissum, quod certe sine injuria illi nequit auferri, nisi ob causam gravissimam, ob bonum publicum, & commune, & solum à Supremo in spiritualibus Principe. *D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 3.* Vel etiam aliquando ab Ordinario, si causa gravissima urgeat, & periculum sit in mora. *Suar. de Juram. lib. 2. cap. 41.* Si vero ex parte recipientis contineat juramentum turpitudinem, quia v. g. sit extortum per dolum, aut metum injuste incussum: vel si non potest servari sine enormi laesione, & gravissimo jurantis damno: quamvis tale juramentum ex se validum sit. *C. 8. c. 15. b. t. l. fin. tit. 11. p. 3.* Tamen potest Episcopus, & alij quasi Episcopalem jurisdictionem habentes illud relaxare. *C. 2. de His, quae vi. C. 8. b. t. C. 2. eod. in 6.* quia cum nullum jus per tale juramentum sit acquisitum tertio solum ob reverentiam Dei servatur, ac proinde Praelatus vires illius gerens relaxare potest tale juramentum. Et possunt similiter praedicti in casu dubio declarare, an tale juramentum obliget. Vel qui juravit potest perere, ut cogatur remittere juramentum, qui illud turpiter extorsit. Deinde, in *L. 8. tit. 7. lib. 8. R. C.* statuitur, ut qui perdidit in ludo etiam ex permisis, pecunia credita, non teneatur illam solvere: *ibi: T' si jugaren los diehos juegos à credito, è fiado, mandamos à las nuestras justicias, que no condenen, ni executen en tales personas, ni en sus bienes, ni de sus fiadores, lo que asi debieren de los diehos juegos à credito, è fiado: y por la presente damos por ningunas qualquier*

obligaciones, e escrituras, è promessas, que las tales personas (quaequaque sint, & cujuslibet status, & conditionis) cerca de ello hicieren. Et quidem licet victus non teneatur victori solvere, quod ad creditum amissit, si tamen sciens, se non teneri, libere, & voluntarie solvat, ille qui in ludo victor fuit potest pecuniam recipere, donec ab eo, qui solvit repetatur, & ita in praxi receptum esse restantur. *Salmanticensis tract. 14. cap. 4. n. 63.* si vero ille, qui amissit juravit solvere. *Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 32. n. 25.* sustinuit, quod non poterat ab Episcopo relaxationem juramenti obtinere: neque juramento satisfaciebat momentanea solutio, & postea pecunias repetendo. Sed in *lib. 3. Decal. cap. 21. n. 10.* ait: satis probabiliter dici posse, tale juramentum posse ab Episcopo relaxari, & illud impleri momentanea solutio: quod absolute tenent *Navarr. Gutier. Acced. & alij apud Sanchez de Matrim. lib. 1. D. 32. n. 24.* Si vero quis per metum cogatur jurare ingredi Religionem, vel matrimonium contrahere: non est necessaria relaxatio: nam tale juramentum non valet; *arg. c. 14. de Sponsal. l. fin. tit. 11. p. 3.*

221 Quando ad Episcopum pertinet relaxatio juramenti, si haec petatur pro foro conscientiae tantum, tunc relaxat Episcopus jurantis, qui quidem solus in foro interno habet jurisdictionem in eum. *Suar. de Juram. lib. 2. cap. 41. n. 10.* Si pro foro externo petatur relaxatio juramenti in ordine ad effectum agendi, vel petendi rescissionem juramenti, etiam ad Episcopum jurantis spectat, cum de vinculo conscientiae agatur, quo jurans agere impeditur, nec est necesse citare eum, cui juratum est: quia non est grave praedictum, quod ipsi sequitur. Si vero agatur de relaxando juramento ad effectum tollendi obligationem dandi, vel solvendi: quia agatur ad rescindendum contractum per dolum, vel metum injuste initum, petens, ut actor debet sequi forum illius, cui juratum est, quia ipse est reus. *C. 8. de Foro compet.* Siquidem tunc necesse est, citare adversarium ob grave damnum, & praedictum, requiriturque causa cognitio: ac proinde relaxatio debet fieri ab Episcopo ejus, cui juratum est, nisi hic se submittat, & proroget jurisdictionem Episcopi illius, qui juravit. Quod si contractus juratus sit initus extra Dioecesim Episcopi jurantis, & illius, cui juratum est, cum contrahentes fortiantur forum in loco contractus. *C. fin. de Foro compet. Episc.*

copus illius Diocesis juramentum relaxabit, si ita expedire videat. Deinde, non solum prædicti valent juramenta relaxare, sed & ille, cui juramentum factum est: imò & præcipue ipse hoc potest facere: adeo ut pro suo arbitrio sine aliqua causa illud valeat relaxare: quod secus est in alijs. Quippe etiam si Pontifex relaxet, causa iusta indiget, quia cum juramentum de Jure Divino, obliget juxta illud. *Matth. 5. v. 33. Reddes Domino juramenta tua*, profectio est necessaria causa iusta ad dispensandum, nec aliter obligatio censetur à Deo remissa. Causa autem iusta ad illum relaxandum sunt hæc, si ratione materiæ detur in eo turpitud. *C. 1. b. 1.* Si majus bonum occurrit faciendum. *C. 3. b. 1.* Si dolo, aut metu sit extortum juramentum. *C. 8. c. 15. b. 1.* Si temerè, & inconsideratè sit juratum. *C. 24. b. 1.* & ut tollatur peccati periculum, & aliorum offensio: aliæque hujusmodi causæ.

222 Princeps, vel Magistratus Sæcularis non potest directè relaxare juramentum, quatenus relaxatio dicit dispensationem, seu absolutionem, quæ directè tendit ad tollendum vinculum propter dubium ortum, an liceat, vel non liceat, juramentum observare, vel propter alias rationes pertinentes ad remissionem, qua fit ex parte Dei potius, quam ex parte hominis creditoris. Hoc namque pertinet ad spirituale potestatem. *C. 18. b. 1. c. 13. de judic.* ubi juramentum absurdè ad iudicium Ecclesiæ dicitur pertinere: & meritò: nam juramentum est vinculum spirituale: Et in hoc sensu debent intelligi *Covarr. Hostiens. Abb. & alij*, potest tamen Princeps, vel Magistratus Sæcularis relaxare indirectè juramenta, si relaxatio sumatur pro modum condonationis factæ ex parte hominis, cui facta est promissio jurata: Nam tunc certè ille creditor, etiam sine causa, sed pro suo arbitrio potest juranti remittere promissionem juratam. *D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2. ibi: Homo potest alteri promittere aliquid sub juramento dupliciter: uno modo, quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius: puta, si sub juramento promittat, se servitutum ei, vel pecuniam daturum: & à tali promissione potest absolvere ille, cui promissio facta est: intelligitur enim jam ei solvisse promissum, quando facit de ea secundum ejus utilitatem.* Sic ergo potest Princeps, vel Magistratus Sæcularis bono publico exigente relaxare juramenta inter Laicos sibi Subditos, & in re temporalis ad suum forum spectante, remittentem

do, scilicet juramentum loco illius, qui debet, & non vult remittere juramentum per injuriam extortum, seu faciendo condonationem debiti eminentiori modo, quod fieri potest per privatam personam, ad quam pertinet condonare. *Suar. de Juram. lib. 2. cap. 41. n. 16. M. olim. de Just. & jur. tr. 2. D. 149. n. 12. & alij*, quomodo potest Supremus Princeps Sæcularis aliquem contractum ita infirmare, sic bono publico exigente, ut neque per juramentum confirmetur: Et bene quidem, nam juramentum non ex se, sed ex dispositione Legislatoris habet confirmare contractus invalidos: inde consequens est, quod deficiente Legislatoris voluntate, cesset, & confirmatio contractus; *arg. c. 60. de Appellat.* Et quod magis est, potest Princeps ita infirmare contractum, ut juramentum ipsi accedens nequidem obligationem religionis producat, reddendo scilicet subditum inhabilem ad acceptandum talem contractum: sine qua acceptatione juramentum promissorium, vel non obligat, vel intelligitur condonatum, & remissum. *Suar. de Juram. lib. 2. cap. 41. n. 16.* quod præcipue in nostra Hispania tenendum est, & ita habetur, in *L. 11. tit. 1. lib. 4. R. C. ibi: Defendemos, que ningún Lego, Cristiano, Judío, ni Moro, no haga obligacion en que se someta à la Jurisdiccion Ecclesiastica, ni haga juramento por la tal obligacion, junta, ni apartadamente, so las penas contenidas en las dichas Leyes, y que la obligacion no vala, ni haga fe, ni prueva: y mandamos à todas, y qualquier Justicias, que no la executen, ni hagan pagar: y defendemos, que Escripturano alguno no la reciba, ni signe la tal obligacion, ni juramento, si quiera se haga junta, ò apartadamente; so pena, que el Escripturano que la signare, pierda el oficio, y dende en adelante su Escriptura no haga fe, ni prueva, y pierda la mitad de sus bienes, y de esto sea un tercio para quien lo acusare, y los dos tercios para la nuestra Camara.* Et postea in *L. 12. tit. 1. lib. 4. R. C. ait Rex: A los que nos querellaron: que generalmente la dicha Ley era contra la libertad, y Jurisdiccion Ecclesiastica, y que por ella se quitaba à los jueces Ecclesiasticos el conocimiento de cosas, que de Derecho, y costumbre les pertenecia; y que nos suplicaban, que mandásemos revocar la dicha Ley. A esto respondemos, que la dicha Ley es justa, y se pudo bien hacer de Derecho, y no es contra la libertad Ecclesiastica, ni por la dicha Ley se defiende (id est prohibetur) el juramento al Clerigo siendo uno de los*

contrayentes, aunque el otro contrayente sea Lego.

223 Juramento opponitur perjurium, quod definitur esse mendacium juramento firmatum: Nam cum finis juramenti sit confirmatio dicti humani, cum huic confirmationi opponatur falsitas, præcipue à falsitate specificatur perveritas juramenti, quæ perjurium dicitur: quod quidem peccatum est contra religionem: quippe ad irreverentiam Dei pertinet, quod aliquis eum testem invocet falsitatis: quia per hoc dat intelligere, quod Deus veritatem non cognoscat, vel quod falsitatem testificari velit: Et hinc perjurium manifestè est peccatum religioni contrarium, cujus est Deo reverentiam exhibere: & cum hoc pertineat ad contemptum Dei est peccatum grave: adeo ut defectus veritatis, etiam quando quis jocose perjurat, etiam si in re minima consistat, est peccatum grave: cum major irreverentia tunc fiat. *D. Thom. 2. 2. q. 92. art. 1. 2. & 3.* Idem dicendum est de juramento promissorio: quia si deest adimplendi voluntas, etiam in re minima est peccatum grave: ac proinde si quis jurat facere rem, quam judicat impossibilem, graviter peccat, quia jurat sine animo implendi, & veritas deest: siquidem in juramento promissorio duplex veritas datur: una de præsentibus, quatenus jurans debet animum habere rem promissam adimplendi: altera de futuro, quatenus suo tempore rem promissam adimplebit: & cum nulla detur differentia inter promissorium, & assertorium quoad primam veritatem, hinc est, quod pejerans defecta illius peccat graviter, etiam si materia sit parva, vel etiam si dubitet an facturus sit, necnè: & etiam si materia licita, vel illicita sit. Ex defectu tamen secundæ veritatis potest quis peccare tantum venialiter: v. g. Si quis juravit non bibere vinum, & modicum bibat, tantum venialiter peccat. Imò si rem modicam sub juramento promissit, tantum venialiter peccat ob materiæ parvitatem, si juramentum non adimpleat: quamvis alij teneant, semper esse peccatum grave non adimplere promissionem juratam, licet ea in se sit parva, si tota omittatur. V. g. si nammus sit promissus sub juramento pro elemosyna. Vid. *Suar. de Jurament. lib. 3. cap. 16.* juramentum de re graviter mala faciendæ est peccatum grave: si juret quis facere rem venialiter malam peccatum veniale committit. Item si juret non facturum rem, quæ est ex consilio, vel ex charitate, vel ex misericor-

dia, vel non doctorum artem: utilem. *Alloza in Sum. V. Juramentum, sect. 1. Hinc, si materia jurata sit gravis, erit grave peccatum ex se non adimplere: & contra si sit levis, non adimplere erit veniale tantum: quia ille qui sic jurat, & non implet, nihil agit contra id, quod habet in mente: sed tantum contra fidelitatem: peccatum autem contra fidelitatem est leve ex parvitate materiæ. *Lacr. lib. 3. p. 1. n. 305. Lug. & alij.* Qui male juravit non tenetur adimplere juramentum. *C. 5. 22. q. 4. ibi: In malis promissis rescindenda sunt: in turpi voto mixta decretum: quod incaute vocisii, ne facias: impia enim est promissio, quæ scelerè adimpletur.* *D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 1. ibi: Si quis juret, se facturum aliquod peccatum, & peccavit jurando, & peccat juramentum servando.* Perjurium quidem olim graviter puniebatur. *C. 18. 6. q. 1. ibi: Quicumque sciens pejeraverit: quadraginta dies in pane, & aqua, & septem sequentes annos pœnitat.* Hoc pro foro interno erat statutum: pro foro tamen externo Laici perjury excommunicantur: Clerici non excommunicantur, sed deponuntur ab ordine suscepto. *Can. 24. Apostol. & infamiam incurrunt, ac proinde beneficijs Ecclesiasticis privantur.* *C. 11. b. 1. Et ibid. Gonz. ex n. 6.* In nostra Hispania qui perjurium committunt, puniuntur pœna falsi, & tenentur parti ad id quod causa perjury perdidit. *L. 26. tit. 11. p. 3.* & infames fiunt, ac proinde ab omni Ordine Equestri, Collegijs, & Officijs S. Inquisitionis excluduntur. *L. 10. tit. 1. lib. 1. R. C.* pœna falsi est, quod testi falsum deponenti extrahatur quinta pars dentium: sed hodie ejus loco ad trimeses damnatur in decennium, vel perpetuum pro qualitate causæ, & ad publicam ignominiam, & irrisionem in publicum exhibentur. *L. fin. tit. 17. lib. 8. R. C.* Et aliquando in criminalibus testis falsus pœna talionis punitur. *L. 26. tit. 11. p. 3.* etiam pœna capitali. *L. 83. Taur. l. 4. tit. 17. lib. 8. R. C.* unde obiter inferes, perjurium commissum à Laico posse à Judice Ecclesiastico, & Sæculari puniri, quia est delictum mixti fori. *Gonz. in C. 11. b. 1. n. 7. Hevia in Cur. Philip. p. 3. §. 2. n. 3. Greg. Lop. Aceved. & alij.* Cum perjurium ex se malum, & peccatum sit, nemini licet alterius perjury cooperari, petendo juramentum ab eo, quem scit pejeraturum: attamen si hoc ex necessitate proprii juris tuendi, vel ratione officij fiat, ut in actore, & in Judice contingit, hoc licitum est: sicut etiam licet à Gentili, qui*

qui per falsos Deos est juraturus, juramentum petere: siquidem tales suo iure utuntur, & alteri ex sua malitia peccabunt. *D. Thom. 2. 2. q. 98. art. 4. Sanch. in Decal. lib. 3. cap. 8.* perjurus tamen non indiget in confessione explicare, an per Deum, vel Sanctos iurasset, quia malitia est ejusdem speciei, cum semper iurans intendat, Deum in testem adducere.

224 Ad materiae complementum adjungam propositiones damnatas, ut eas tanquam conscientiarum scopulos vitare valeant, qui Theologiae Moralis navigant mare. *Innoc. XI. die 2. Mart. An. 1679.* damnavit sequentes. 24. *Vocare Deum in testem mendacij levis non est tanta irreverentia, propterquam velit, aut possit damnare hominem.* 25. *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.* 26. *Si quis, vel solus, vel coram alijs, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine juret, se non fecisse aliquid, quod re vera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, re vera non mentitur, nec est perjurus.* 27. *Causa justa utendi his amphibologis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas; vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio videatur tunc expediens, & scitosa.* 28. *Qui mediante commendatione, vel manere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis, à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis: quia non tenetur sateri crimen occultum.* Ab Innocent. etenim iuste est damnatus usus restrictionis pure mentalis: quia verba significant non secundum usum praecise proferentis, sed secundum usum communem: quia cederet in praedictum totius humani commercij, nec esset haereticus, nec blasphemia, quae hoc modo non facile excusaretur, ac proinde, nulla esset Lex, quae non cluderetur. Tamen quando iusta causa adest, adhuc licitum est uti restrictione, dum non sit pure mentalis: pure etenim mentalis est, quando tota oratio omnibus circumstantijs spectatis, prout exterius profertur absolute est falsa, in mente tamen aliquod subintelligitur, per quod fieret vera: sed hoc nullo signo externo manifestatur, nec humano modo potest ab alio intelligi. Non pure mentalis est si per circumstantias, vel signum

aliquid exterius consignificetur id, quod habetur in mente. Haec enim locutio cum restrictione non pure mentali non est mendax, nec falsa, siquidem ab audiente sagaci, & discreto potest percipi illius sensus; qui quidem sumendus est non solum ex nudis verbis, sed ex alijs adjunctis, inspectis loco, tempore, tono, risu, non obligatione respondendi, & non iure interrogandi, munere, officio, & alijs. Sic Christus D. apud Joann. 7. v. 8. dixit: *Ego non ascendo ad diem festum istum*, intelligendo, more solito, vel in publico. Si quidem postea ascendit. Et *Marc. 13. v. 32.* dixit: *De die illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Caelo, neque filius*, intelligendo; ad revelandum. Confessarius equidem, qui interrogatur de peccatis culpa respondet recte, se nescire; quia nescit, ut homo, & nescit ad revelandum. *C. 2. de Offic. Ordin.* Sic Jacob dixit, esse primogenitum. *Genes. 29. v. 19.* intelligendo non de nativitate, sed de iure, quod quidem, primogenituram emendo, adquisierat. *C. 22. 22. q. 2.* Abraham dixit Pharaoni, Saram esse Sororem suam. *Genes. 20.* sumendo large nomen Sororis pro filia fratris. *C. 22. 22. q. 2.* Sic qui per jocum, vel ironiam aliquid falsum dicit, non mentitur. *C. 18. 22. q. 2.* Deinde quilibet iuste occultat suum secretum verbis ambiguis, illudque licite defendit ab importunis examinantibus. *C. 2. D. 43. ibi: Quod si ingresserit se, & provocaverit nos dicere, quae cum minus recte agentem non oportet audire, prudenter eum debemus eludere.* Latè Suar. de Juram. lib. 3. cap. 9. cap. 10. cap. 11. facit *D. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 3. Gutierr. Hu. rad. & alijs*, explicantes praedictas propositiones damnatas. In summa, quando restrictio pure mentalis est, ea non possumus uti: quia ut ait *Greg. in C. 11. 22. q. 5. Humane aures verba nostra talia iudicant qualia foris sonant.* Secus est de verbis ex se ambiguis, quae aliquo signo externo quasi determinantur ad aliquid significandum, ita ut restrictio non sit pure mentalis; ut deducitur ex *L. 3. ff. de Reb. dub. ibi: In ambiguo sermone non utramque dicimus, sed id duntaxat, quod volumus: itaque qui aliud dicit quam vult, neque id dicit quod vox significat, quia non vult, neque id, quod vult quis id non loquitur.* Si Deucalion intellexit ex adjunctis circumstantijs de projectione lapidum post regum ad generis humani reparationem illud Themis oraculum: *Offaque post regum magna iactate parentis*, quod sic est

interpretatus: *Magna parens terra est: lapidas in corpore terrae, essa cor dici: jacere bos post terga jubemur.*

225 Juramentum comminatorium. *v. g. per Deum ego te cadam:* reducitur ad promissorium addita solum illa comminatione. *Execratorium, seu imprecatorium* ad assertorium reducitur, & ultra confessorium, in quo solum Deus ut testis invocatur addit execrationem, qua Deus ut Iudex, & vindex invocatur. *D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. ad 3. & art. 6. in Corp. ibi: Duplex est juramentum, unum quidem, quod sit per simplicem confessionem, in quantum scilicet testimonium Dei invocatur: alius modus jurandi est per execrationem. Et in hoc juramento inducitur creatura aliqua, in qua iudicium Divinum execratur. Et sic solet homo jurare per caput suum, aut per filium suum, aut per aliquam rem, quam diligit sicut, & Apostolus juravit. 2. ad Cor. 1. dicens: Ego testem Deum invoco in animam meam. Quod autem Joseph per salutem Pharaonis juravit utroque modo intelligi potest: vel per modum execrationis, quasi salutem Pharaonis obligaverit Deo, vel per modum confessionis, quasi confessando veritatem Divinae Justitiae ad cuius execrationem Principes terrae constituntur. Ex juramento transitum ad adjurationem faciemus: siquidem ab eo non longe distat. Et quidem non est agendum de adjuratione, quatenus dicit vehementiam, & firmitatem in juramento praestando, nec quatenus significat inducere ad jurandum, seu aliquid sub juramento postulare, ut asserit *Greg. Nyssen. in Cantic. circa illa verba, C. 2. & 3. Adjuro vos filie Hierusalem:* sed quatenus est obstatio, seu imprecatio per sacram invocationem. Et in hoc sensu idem est adjurare, ac creaturam aliquam Divini nominis, aut alterius cuiuslibet sacrae rei interpositione impellere ad aliquid agendum, vel omitendum, quod *Grac. exoreizare, Hispanè: Conjurare* dicitur, teste Nebrissensi. In qua adjuratione tres interveniunt persona, ut bene notat Eximius Suarez, scilicet adjurans, adjurata, & ea, per quam adjuratur: ut patet ex verbis Principis Sacerdotum ad Christum *D. Matth. 26. Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei.* Haec profecto adjuratio potest fieri respectu Superioris, eum rogando, & respectu inferioris, ei imperando. *D. Thom. 2. 2. q. 90. art. 1. in corp. ibi: Sicut autem homo se ipsum ordinare potest ad aliquid agendum, ita etiam & aliorum Superiores quidem deprecando, inferiores au-**

tem imperando; cum ergo utraque ordinatio per aliquid Divinum constituitur est adjuratio. Etiam Deumones adjurare possumus, juxta illud *Marc. ult. in nomine meo demonia ejicient.* Duplex tamen adjurationis modus est. Unus quidem per modum deprecationis, vel inductionis ob reverentiam alicujus sacri: alius per modum compulsionis: primo autem modo non licet a demones adjurare: quia ille modus adjurandi videtur ad quandam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad demones uti. Secundo autem adjurationis modo, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Demones enim in cursu hujus vita nobis adversarij constituntur: non autem eorum actus nostra dispositione subduntur sed dispositione Divinae, & antiorum Angelorum: quia ut *August. dicit in 3. de Trinit. Spiritus desoritur regitur per spiritum justum. Iosumus ergo demones ad urando per virtutem Divini nominis tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritus aliter, vel corporaliter secundum praestitum Divinam datam à Christo, secundum aliud Luc. 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Non tamen licitum est, eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliquam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione Divina aliqui sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur. Si ut legitur de Beato Jacobo, quod per demonem fecit Hermogenem ad se adduci. Etiam irrationales creaturae possunt adjurari: nam Simon, & Judas leguntur adjurasse dracones, & eis praecipille, ut in delictum locum discederent. Nam operatio irrationalis creaturae, non solum ipsi attribuitur, sed principaliter Deo, cuius dispositione omnia moventur: pertinet etiam ad diabolum, qui permissione Divina aliquibus irrationalibus creaturis utitur ad nocendum hominibus. Sic ergo adjuratio, qua quis utitur ad irrationalem creaturam, potest intelligi dupliciter. Uno modo, ut adjuratio referatur ad ipsam rationalem creaturam secundum se, & sic vanum esset irrationalem creaturam adjurare. Alio modo, ut referatur ad eum, à quo irrationalis creatura agitur, & movetur, & sic dupliciter adjuratur irrationalis creatura: uno quidem modo per modum deprecationis ad Deum directae, quod pertinet ad eos, qui Divina invocatione miracula faciunt. Alio modo per modum compulsionis, qua referatur ad diabolum, qui in-

nocentium nostram utitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adjurandi in Ecclesia exorcismis: per quos demonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis: adjurare autem demones ab eis auxilium implorando non licet. Sic Doctor Angelicus 2. 2. q. 90. art. 3. in corp. Et sic possunt adjurare demones, qui corpora energumensorum possident, vel etiam quando nos tentant, vel quando excitant tempestates, nubes, & ventos. Sic etiam locustae, & alia animalia fructibus terrae nocentia adjurantur. Sic etiam adjurantur Manes, Lemures, & Spectra, quae in aliquibus locis inveniuntur, & habitatores inquietant, & Hispanè dicuntur *Duendes*, à *Trafgor*. Latè de adjuratione *Suar. lib. 4. tom. 2. de Relig. in tract. de Juram. Torrebl. de Jur. Spirit. & Martin del Rio Disquisition. Magie. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 42.*

TIT. XXV.

De Exceptionibus.

226 **E**xcipere aliquando significat colligere, absumere, capere, poenam pati, & alia, de quibus Grammatici. Aliquando, & quidem frequentè significat extrahere aliquem, vel aliquid, vel eximere à regula generali, & communi, vel ab universali Lege, seu præcepto; & in hoc sensu dicitur, quod *nulla regula est sine exceptione*. Et communiter hac significatione utuntur Authores: Et in jure dicitur: *Quod exceptio debet esse de regula*. L. 4. §. fin. ff. de Penù legat. Et quod exceptio firmat regulam in contrarium. L. 20. §. 6. ff. Qui testantur. Et quod ubi exceptio non reperitur non est recedendum à regula. L. 3. §. fin. ff. de Prævaricat. Barbof. in Axiomat. jur. axiom. 55. In præfenti tamen, & apud Jurisperitos sumitur pro eo, quod est excludere, vel repellere: ac proinde exceptio est exclusio actionis: qua scilicet reus actionem, vel intentionem actoris peritit elidit, vel saltem retardat. L. 2. ff. h. t. & com. DD. Et in hoc sensu etiam appellatur præscriptio, & comprehendit omnem defensionem reus adversus actorem: Exceptiones etenim sunt velut arma reorum. Exceptio siquidem est velut elyptus, quo reus in bello forensi se defendit ab actionibus, quibus tanquam telis, & gladijs ab actore impetitur, & faciuntque suo modo, quod de Danaïis narrat Virgilius. *Clypeosque ad tela sinistra, protecli obijciunt*. Et hac ratione quoad

substantiam exceptio est Juris Naturalis, quippe quæ in naturali æquitate fundatur, & ad justam defensionem, quæ ad eò unicuique naturalis est, deservit. L. 12. ff. de Dol. mal. except. Et hac etiam ratione, nequit omninò tolli Jure Civili, arg. L. 8. ff. de Reg. jur. Sed quia ad Principem spectat in dubijs declarare, quando defensio sit legitima, ac per consequens determinare, quando admittenda, vel excludenda sit, hac ratione potest dici exceptio esse Juris Civilis, & hoc modo potest tolli, & moderari ab ipso. C. 13. de Offic. Deleg. L. 36. C. de Decurio. lib. 10. l. 1. tit. 21 lib. 4. R. C. Pichardo in Rubric. h. t. Infit. ex n. 17. Opposita à reo exceptione competit actori contra ipsam replicatio, quæ est, quasi exceptio exceptionis, siquidem intendit, exceptionem excludere, & elidere. L. 10. C. h. t. Et hac replicatione opposita ex parte actoris reo competit duplicatio ad excludendam replicationem: & contra duplicationem rursus actori dabitur triplicatio: quæ in diversis libellis suo ordine proponuntur, & ad acta rediguntur, ut de causæ justitia possit liquere. In nostra tamen Hispania ultra duplicationem non admittuntur alia exceptiones, nec audiuntur litigantes, ne in infinitum procedatur: debetque fieri replicatio ex parte actoris intra sex dies numerandos à responsione rei: & postea duplicatio ex parte rei debet fieri intra sex dies à die replicationis factæ. L. 2. tit. 5. lib. 4. R. C. l. 9. tit. 6. lib. 4. R. C. ibi: *Mandamos, que por evitar dilacion en los pleytos, que con cada dos escritos, que las Partes presentaren, sea avido el pleyto por concluso, aunque las Partes no concluyan: asi para Sentencia interlocutoria, ò recibir à prueba, ò para definitiva*.

227 Multipliciter solet exceptio dividi: Alia siquidem est facti, alia juris. Exceptio facti, seu intentionis est illa, per quam actoris intentio excluditur. Et hæc potius nomine generico dici solet defensio, quam exceptio: daturque contra actorem, quando ei nulla competit actio, & cum reus ipso jure non teneatur non indiget exceptione: v. g. si aliquis petat ex empto, vel ex mutuo aliquid, cum neque emptionem, nec mutuum celebraverit. Et hæc ratione diversum in jure consideratur, aliquem liberari ipso jure, & liberari ope exceptionis: hoc est, quod non aliter quis liberetur, quam exceptione opposita. L. 17. §. 1. & 2. ff. de Padis. Sed

Sed licet hoc ita sit, saltem latè dicitur exceptio. Alia est exceptio juris, seu actionis, qua scilicet actio actoris eliditur: v. g. Si Titius metu vendidit equum Cajo: si hic exempto ad traditionem agat, ejus actio excluditur opposita metus exceptione. Rursus exceptio alia est nominata, quæ scilicet, nomen specificum habet, ut juris jurandi, vel rei judicate. Alia est innominata, quæ cum nomine proprio careat. Exceptio inscriptum nuncupatur. L. 14. ff. h. t. sed etiam si quis exceptionem nominatam habeat, non est necesse, quod ejus nomen in libello exprimat, sufficit enim, quod factum clarè proponatur, ex quo exceptio resultat. *Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 15. n. 6.* Deinde exceptio dividitur in personalem, realem, & mixtam. Personalis est quæ personæ coheret, cujus quidem intuitu competit, neque ad hæredes, nec fidejussores transit. L. 7. ff. h. t. [Talis est, quam Clericus habet ex c. Oduardus, 3. de Solution. ut non teneatur ultra id, quod facere potest. Realis est, quæ coheret rei, vel causæ, ipsamque sequitur, transitque ad hæredes, successores, & fidejussores. L. 6. l. 7. §. 1. ff. h. t. l. 11. C. ead. Tales sunt exceptio rei judicata, doli, metus, & similes. Mixtæ sunt, quæ non solum intuitu personæ dantur, sed etiam materiæ intuitu, ac fidejussoribus eorum, quibus dantur, etiam competunt: quippe ipsium debitum principale auferre videntur, sine quo fidejussio tamquam accessoria consistere nequit. L. 18. ff. de Fidejussorib. Tales sunt exceptio restitutionis in integrum, quæ minoribus viginti annis competit: Exceptio S. C. Macedoniani, qua filius mutuum sine consensu patris accipiens defenditur: Exceptio S. C. Vellejani, qua defenditur mulier, quæ fidejussit.

228 Denique, & præcipuè exceptiones in dilatorias, & peremptorias dividuntur. Dilatorie etiam temporales dicuntur, (quia ad tempus actionem differunt) & etiam emergentes; & olim translationes appellabantur: Hujusmodi ergo exceptiones sunt quæ tantum differunt ad tempus actionem, sed eam non tollunt, neque elidunt. L. 3. ff. h. t. l. 9. tit. 3. p. 3. ibi: *Ponendo defensiones ante si, que son de tal natura, que aluengan el pleyto, è non lo remanem*. Inter hæc quidem exceptiones alia respiciunt totam causam, ut exceptio inepti, vel obscuri libelli, vel exceptio, malè agis, quia ante diem agis, vel quia dies conventus nondum advenit, vel quia non est purificata conditio. L. 9. tit. 3. p. 3.

Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 130 Paz in Praxi tom. 1. p. 1. temp. 5. ex n. 12. vel plus petitionis, vel ne causæ contentia dividatur. Alia respiciunt Judicem, quatenus excipitur, quod sit incompetentis, vel quod sit ab alio præventus; & his pendeat coram alio, vel quod sit suspectus, imperitus juris, vel quod sit simile. Alia respiciunt tempus, & locum judicis, quatenus excipitur, quod tempus sit feriatum, vel quod sit nimis breve, quod locus non sit tutus, aut honestus. L. 9. tit. 3. p. 3. Alia actorem, & ejus procuratorem respiciunt, quatenus excipitur, quod pupillus sine Tutore, minor sine Curatore, filius sine consensu patris, uxor sine licentia mariti, Procurator sine ullo mandato, vel sine sufficienti comparatione in judicio. L. 9. tit. 3. p. 3. vel quod actor est excommunicatus. c. 12. h. t. Alia ipsorum reum respiciunt, quatenus ipse excipitur, quod sit spoliatus, & per consequens non tenetur respondere antequam restituatur. *Peremptoria, seu perpetua sunt que jus actoris perimunt, & tollunt, & semper obstant agentibus. L. 3. ff. h. t. l. fin. tit. 3. p. 3. ibi: A estas defensiones llaman en latin peremptorias, que quiere tanto decir, como amparamiento, que remata el pleyto*. Et his alia ostendunt, actionem numquam fuisse ortam, ut si quis excipiat, non emptum, non legatum, non donatum esse, quando alter ex empto, legato, vel donato agit. Alia intendunt, actionem, quæ competeat, extinctam esse, ac propterea dicuntur *litis finitæ*: Tales sunt exceptio rei judicate, præscriptionis, solutionis, compromisi, pacti de non petendo, transactionis, & alia similes: Alia supponunt, jus adversario competere, sed illud, quia inefficax per exceptionem elidi. Tales sunt exceptiones metus, doli mali, erroris, & alia hujusmodi. L. 3. ff. h. t. Est insuper tertium genus exceptionum, quæ anomala dicuntur seu mixtæ, quia non imitantur aliarum naturam, possuntque opponi ante, & post litem contestatam. *Paz in Praxi, tom. 1. p. 1. temp. 5. n. 83.*

229 In judicij non solum ille, qui potest agere potest etiam excipere. L. 156. §. 1. ff. de Reg. jur. Sed etiam qui non conceditur actio, conceditur exceptio, ut patet in excommunicato, qui cum non possit in judicio agere, excipere valet. c. 5. h. t. ibi: *Satis videtur absurdum, si a fore impugnante, reo defensionis copia denegetur*. Et hæc ratione excommunicato conditur appellare, etiam si ob causam, à qua appellat, sit excommunicatus. c. de Res-